

Din Sosyolojisi Araştırmaları

E-ISSN: 2791-8998

Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 10, Yıl/Year: 2026 (Nisan/April)

Oryantalizm, İşlamofobi ve Müřlüman Kadının Temsili: Aho Daryaei Örne Olayı
Orientalism, Islamophobia and Representation of Muslim Women: The case of Aho Daryaei

Elif Piyadeci

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji
Anabilim Dalı, Sakarya/Türkiye

elif.piyadeci1@ogr.sakarya.edu.tr / <https://orcid.org/my-orcid> / 0009-0007-1038-9266

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliř Tarihi/Date Received: 20/09/2025

Kabul Tarihi/Date Accepted: 26/04/2026

Yayın Tarihi/Date Published: 30/04/2026

Atıf / Citation: Piyadeci, Elif. “Oryantalizm, İşlamofobi ve Müřlüman Kadının Temsili: Aho Daryaei Örne Olayı”. *Din Sosyolojisi Araştırmaları* 6/10 (Nisan/April 2026) 1-32.

İntihal: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-
NonCommercial License

Öz

Bu çalışma, oryantalizm, İslamofobi ve Müslüman kadının Batıdaki temsiline ilişkin tartışmaları Ahoo Daryaei örnek olayı üzerinden incelemektedir. Tarih boyunca “ben” ve “öteki” ayrımı üzerine inşa edilen ötekileştirme pratikleri, Batı’nın Doğu’ya bakışında da belirleyici bir rol oynamıştır. Edward Said’in oryantalizm tanımı, Batı’nın Doğu’yu bilgi-iktidar ilişkisi temelinde yeniden kurgulaması olarak değerlendirilmekte; bu bağlamda Doğu geri, irrasyonel ve barbar olarak kodlanırken, Batı üstün, rasyonel ve modern bir özne olarak konumlandırılmaktadır. Bu sürecin devamı niteliğinde olan self oryantalizm ise, Doğu’nun Batılı değerleri içselleştirerek kendi kimliğini bu doğrultuda yeniden inşa etmesine işaret etmektedir. 11 Eylül sonrası küresel ölçekte güç kazanan İslamofobi, İslam ve Müslümanlara yönelik olumsuz stereotipleri pekiştirerek, özellikle Müslüman kadın figürünü “kurtarılmaya muhtaç” bir özne olarak sunmuştur. Bu bağlamda başörtüsü, kadının özgürleşmesinin önünde bir engel olarak temsil edilmiş; Müslüman kadın hem kadın olması hem Doğulu olması hem de Müslüman olması sebebiyle üçlü bir ötekileştirme sürecine tabi tutulmuştur. Dolayısıyla Batı’daki Müslüman kadın temsilleri, emperyalist söylemlerin meşrulaştırıcı bir aracı haline gelmiştir. Bu çerçevede ele alınan Ahoo Daryaei olayı, İran’da zorunlu başörtüsü yasalarına karşı gerçekleştirilen bir protesto niteliğindedir. 2 Kasım 2024’te üniversite avlusunda kıyafetlerini çıkararak tepki gösteren Daryaei’nin eylemi, medyada geniş yankı uyandırmış ve çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Çalışmada, bu eyleme ilişkin öne çıkan beş görsel, Roland Barthes’in göstergibilimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz sonucunda, Daryaei’nin eyleminin Batı mediasında oryantalist, self oryantalist ve İslamofobik söylemlerle yeniden üretildiği görülmüştür. Böylece Müslüman kadının temsili, bireysel bir direnişin ötesinde, Batı’nın hegemonik anlatılarıyla örtüşen sembolik bir gösterge olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Oryantalizm, Self oryantalizm, İslamofobi, Toplumsal cinsiyet, Göstergibilim.

Abstract

This study examines debates on Orientalism, Islamophobia, and the representation of Muslim women in the West through the case of Ahoo Daryaei. Throughout history, practices of othering constructed upon the dichotomy of “self” and “other” have also played a decisive role in shaping the West’s perception of the East. Edward Said’s definition of Orientalism is understood as the West’s reconstruction of the East on the basis of knowledge-power relations; in this context, the East is coded as backward, irrational, and barbaric, while the West is positioned as a superior, rational, and modern subject. Self-Orientalism, which is a continuation of this process, refers to the East’s internalization of Western values and the reconstruction of its own identity accordingly. Islamophobia, which gained global momentum following the events of September 11, reinforced negative stereotypes about Islam and Muslims, particularly portraying the Muslim woman as a subject “in need of rescue.” Within this framework, the headscarf has been represented as an obstacle to women’s emancipation, and the Muslim woman has been subjected to a triple process of othering—on the basis of being a woman, an Easterner, and a Muslim. Consequently, the representation of Muslim women in the West has functioned as a legitimizing tool of imperialist discourses. The case of Ahoo Daryaei, examined within this framework, constitutes a protest against the mandatory headscarf laws in Iran. Daryaei’s act of protesting by removing her clothes in a university courtyard on November 2, 2024, drew significant attention from the media and became the subject of various debates. In this study, five prominent images related to this protest were analyzed using Roland Barthes’ semiotic analysis method. The findings reveal that Daryaei’s act was reproduced in Western media through Orientalist, self-Orientalist, and Islamophobic discourses. Thus, the representation of the Muslim woman is evaluated not merely as an individual act of resistance, but as a symbolic sign aligned with the hegemonic narratives of the West.

Keywords: Orientalism, Self Orientalism, Islamophobia, Gender, Semiotic Theory.

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca toplumlarda öteki ya da diğeri algısı sürekli olarak var olmuştur. Bilinmeyenin getirdiği korku ve bunun sonucunda da farklılıkların tehdit unsuru olarak görülmesi

ile birlikte birey veya gruplar arasında ötekileştirmenin ortaya çıktığı görülmektedir. “Ben” dışındaki “öteki” grupların olumsuz algılanması ve değersizleştirilmesi sürecine ötekileştirme denmektedir. Bireyler “öteki” olan grupları ‘kötü’, ‘barbar’ olarak görmekte ve ‘iyi’, ‘modern’, ‘gelişmiş’ olanı kendilerine atfetmektedirler. Buradaki “ben” ve “öteki” arasındaki ilişki, sürekli olarak birbirini yeniden tanımlaması, kıyaslaması ve yok sayması sebebiyle ontolojik bir karakter taşımaktadır.¹ Batı’nın Doğu’ya bakışı da bu yaklaşıma bir örnek olarak gösterilebilmektedir. Batı’nın Doğu algısı, yalnızca Batı’nın Doğu’ya ilişkin “öteki” algısını ifade etmekle kalmaz; aynı zamanda da Batılı bir “ben” bilincini de yansıtmaktadır. Bu anlamda oryantalizm, Batı’nın Doğu’ya ilişkin “Batılı” bir tasavvuruna ışık tutmaktadır.

Edward W. Said’in (ö. 2003) *Şarkiyatçılık* eserindeki tanımlamasına göre oryantalizm, Batı’nın Doğu’yu öğrenmesi, keşfetmesi ve ona sistematik bir biçimde yaklaşılmasını sağlayan bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Oryantalizm, akademik bir çalışmayı ifade etmektedir. Said, kaleme aldığı eserinde oryantalizmi “Doğu ile Batı arasındaki ontolojik ve epistemolojik ayrım üzerine kurulu bir düşünce biçimi”² olarak tanımlamıştır. Bu anlamda Batı bilgi ve iktidar ilişkisinden hareket ederek kendini konumlandırmış, emperyalist hedeflerini meşru bir temele dayandırmak ve gerçekleştirmek amacıyla Doğu’yu Batılı bir bakışla yeniden tanımlamıştır. Bununla birlikte özellikle de günümüzde modernleştirici liderler yoluyla inşa edilmiş olan self oryantalizm kavramı, modernist/batılılaşma eğilimli, Doğular tarafından içselleştirilmiş bir oryantalizmi ifade etmektedir. Dolayısıyla Doğu’nun tanımlanması sürecinde Batı tek başına görev almamaktadır. Aynı zamanda Doğu’nun kendi payı da bulunmaktadır.³

Özellikle 11 Eylül olaylarından sonra Batı’da etkisini artıran İslamofobi, İslam ve Müslümanlara yönelik karşıtlık ve nefret söylemlerini ifade etmektedir. Buna istinaden medyada kullanılan İslamofobik dil, İslam dinine ve Müslümanlara yönelik olumsuz bir stereotip oluşturmakla kalmamakta; aynı zamanda oryantalizmin negatif Doğu söylemini pekiştirici bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴ Batı’nın Doğu tanımlamasında özellikle Müslüman kadına yönelik ‘kurtarılmaya muhtaç’ olarak temellendirilmiş bir stereotipin öne çıktığı görülmektedir. Müslüman kadının Batıdaki temsilinin temelinde yer alan “öteki” algısı, yalnızca

¹ Ertan Özensel, “Farklılıkların Birarada Yaşamasında Bir Sorun Alanı Olarak Ötekinin Ötekileştirilmesi”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 43 (2020), 369-378.

² Edward W. Said, *Şarkiyatçılık Batı’nın Şark Anlayışları* (İstanbul: Metis Yayıncılık, 2013), 12.

³ Bünyamin Bezci – Yusuf Çiftçi “Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite ve/veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme”, *Akademik İncelemeler Dergisi* 7/1 (2012), 139-166.

⁴ Şerif Arslan – Mustafa Temel “Self Oryantalist İslamofobik Söylemin Medyatik Görünümü: Kızılıcak Şerbeti Dizisi Örneği”, *Bilimname dergisi* 50 (2023), 37-60.

kadınlara yönelik din temelli bir tektipleştirmeye sebep olmamakta, ayrıca Batı'nın emperyalist hedefleri üzerinden kurulan meşru bir temel olarak gösterilmektedir. Bu sebeple oryantalist kadın özelinde konuşmak önem arz etmektedir.

Alan yazında yer alan çalışmalar genel olarak oryantalist ve Müslüman kadının Batıdaki temsili konusunu daha çok tarihsel ve teorik düzlemde ele almıştır. Özellikle Karakoyunlu ve Yardım'ın (2022)⁵ çalışması, bu araştırmanın kaynaklarından birini oluşturmakta ve oryantalist söylemi tarihsel bir süreç içerisinde analiz etmektedir. Yazarlar, Doğulu Müslüman kadını; coğrafi aidiyeti, cinsiyeti ve dini kimliği üzerinden üç katmanlı bir ötekileştirme sürecine tabi tutarak, onu Batı'nın “uygarlaştırma” ve “kurtarma” misyonuna muhtaç, iradesiz ve kurgusal bir figür olarak inşa ettiğini saptamaktadır.

Bununla birlikte literatürde Barthes'ın göstergebilimsel analiz yöntemiyle oryantalist ve İslamofobi konusu çerçevesinde görseller üzerinden analizler de yer almaktadır. Özellikle araştırmanın temel kaynaklarından birini oluşturan Çebi'nin (2015) çalışması⁶, İsviçre'deki minare karşıtı referandum afişlerini inceleyerek; İslam'ı ve Müslümanları ülkenin teolojik, politik ve sosyo-kültürel yapısına karşı tehditkar bir rakip olarak konumlandıran ve seçmenleri korku, dışlama ve ötekileştirme stratejileriyle yönlendirmeyi amaçlayan İslamofobik söylemi deşifre etmektedir. Bir diğer çalışmada Yeşilyurt, Barış ve Mangor Brellis (2022),⁷ Charlie Hebdo dergisinin sosyal medya içeriklerini göstergebilimsel bir yaklaşımla analiz ederek; Doğulu Müslüman kadının, baskılanmış, cahil ve “modern” estetik normların dışında bir figür olarak stereotipleştirildiğini ve bu yolla oryantalist söylemin dijital mecralarda küresel ölçekte nasıl yeniden üretiltiğini ortaya koymaktadır. Ancak, mevcut literatürde Aho Daryaei protestosu gibi güncel ve küresel çapta yankı uyandıran dijital görsel üretimlerinin, oryantalist kodlar ve ‘self-oryantalizm’ ekseninde nasıl dönüştürüldüğüne dair bir boşluk olduğu görülmektedir. Bu noktada eldeki çalışma, sadece bir protestoyu analiz etmekle kalmayıp, Batı medyasının bu eylemi kendi ideolojik hegemonyası için nasıl araçsallaştırdığını beş temel görsel üzerinden deşifre etmesi bakımından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

---

⁵ Bk. Betül Karakoyunlu – Müşerref Yardım, “Oryantalizm ve Ötekilik: Doğulu Müslüman Kadın İmgesi”, *Tezkire Dergisi* 81 (2022), 145-157.

⁶ Bk. Murat Sadullah Çebi, “İsviçre'deki Minare Karşıtı Referandum Afişlerinde İslamofobi'nin Söylemsel İnşası”, *Bilgi dergisi* 73 (2015), 99-136.

⁷ Bk. Segâh Yeşilyurt vd., “Dijitalleşen Karikatürlerde Oryantalist Müslüman Kadın İmajı”, *3rd International Anatolian Congress on Scientific Research* (2022), 175-186.

Bu çalışmada örnek olarak ele alınan Ahoo Daryaei (d. 1994), İslami Azad Üniversitesi Fransız Edebiyatı alanında doktora öğrencisidir. İran'ın zorunlu başörtüsü yasaları nedeniyle Besic paramiliter güçleriyle tartışan öğrenci, 2 Kasım 2024 tarihinde üniversite avlusunda kıyafetlerini çıkararak bu durumu protesto etmiştir.⁸ Olayın kamuoyunda ses getirmesi sonrası medyada konuya ilişkin birçok yorum yapılmış ve tartışılmıştır. İran'daki yönetim sebebiyle benzer protestolarla sık sık gündeme gelen İranlı kadınlardan farklı olarak Ahoo Daryaei, ele alınan konuya ilişkin önemli görsel verilerle medyada yer alması sebebiyle çalışmanın konusu olarak seçilmiştir. Çalışmanın verilerini oluşturan ve medyada öne çıkan Ahoo Daryaei ile ilişkili beş görsel tasarım, nitel araştırma yöntemlerinden Barthes'ın göstergebilimsel analizi kullanılarak görsellerin barındırdığı düz anlam-yan anlam kavramları çerçevesinde incelenecektir. Ele alınan görseller oryantalizm, self oryantalizm, İslamofobi ve Müslüman kadının Batıdaki temsiline ilişkin örnek oluşturması sebebiyle önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada göstergeler aracılığıyla konuya ilişkin veriler elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu sebeple çalışmada öncelikle oryantalizm, self oryantalizm ve İslamofobi kavramları açıklanacaktır. İkinci başlık olarak oryantalizmi kadın özelinde tartışmanın önemini göstermek amacıyla Müslüman kadının Batıdaki temsiline ilişkin konuya yer verilecektir. Yöntem ile ilgili ayrıntılara yer verilmesinden sonra ele alınan örnek olaya ilişkin görsellerin göstergebilimsel analizi yapılacaktır.

1. Oryantalizm, Self Oryantalizm ve İslamofobi

Oryantalizm ya da diğer adıyla Şarkiyatçılık, Edward W. Said ile kavramsallaşmaktadır ve bugün hâlâ devam eden Doğu-Batı tartışmalarına temel oluşturmaktadır. Doğu-Batı ilişkilerinin tarihsel bağlamı söz konusu olduğunda önem arz eden oryantalizm çalışmaları, 18. yüzyılda akademik bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğu yalnızca Avrupa'ya yakın bir coğrafi konumu ifade etmemektedir; Avrupa'nın "öteki" olarak imgelediği kültürel rakibi, tarihsel süreçte en büyük sömürge mekânı olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı ile Doğu arasındaki bu ilişki, bir tür egemenlik ve hakimiyet ilişkisidir. Dolayısıyla Doğu yalnızca keşfedilmiş zengin sömürge kaynağı ülkesi olduğu için değil; Doğu'nun "Doğulu kılınabilmesi -yani, Doğulu kılınmışlığa boyun eğmesi- için de Doğululaştırılmıştır."⁹ Buna istinaden Said'e göre Batı, bilgi-iktidar ilişkisi ile kendini konumlandırmış; hayali bir Doğu kimliği inşa ederek sömürgeci hareketlerini

⁸ British Broadcasting Corporation (BBC), "Iran says woman detained after undressing released without charge" (Erişim 29 Mart 2026).

⁹ Said, *Şarkiyatçılık*, 15.

meşrulaştırmak ve gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Buradan hareketle Doğu'nun kültürü, dili, tarihi, edebiyatı ve inançları bağlamında oryantalizm çalışmalarını başlatarak Doğu'yu yeniden tanımlamıştır. Oryantalizm çalışmaları neticesinde Batı-Doğu arasındaki derin farklılıklar ortaya koyulmuştur. 'Rasyonalite', 'akıl' gibi insanlığı ileri taşıyan tanımlamalar Batı'ya atfedilmiş; akıldan yoksun olan Doğu'nun ise kendi başına gelişmesinin mümkün olmadığı ileri sürülmüştür. Özellikle 19. yüzyıldan sonra Batı'nın Doğu'ya yönelik sömürge hareketlerinde ve bu işgal hakkını kendinde görmesinin temelinde bu hayali Doğu tanımlaması yer almaktadır.¹⁰ Buradaki bakış açısı, yani Avrupalı kimliğinin, Avrupalı olmayan "öteki" kültürlerden daha üstün olması fikri, Avrupa'nın hegemonik söylemine zemin hazırlamaktadır. "Bağımlı ırk" olarak tanımlanan Doğu'nun sömürgeleştirilmesi ve kolayca yönetilmesi için onlar hakkında bilgi gerekmektedir; bu anlamda bilgi güçtür. Güç ve bilgi diyalektiğinde güç arttıkça bilgi de artmaktadır.¹¹

Sözgelimi oryantalizmin tarihini yalnızca Avrupa'nın sömürgeci faaliyetlerine dayandırmak yüzeysel bir açıklama olacaktır. 18. yüzyılın katı akademik temelli oryantalizm çalışmalarına zemin oluşturan önemli bir gelişme, 16. yüzyılın Doğu-Batı siyasi ve ekonomik ilişkilerinin gelişmesidir. Doğu ile bağlantı kuran gezgin ve misyonerlerin artması ile birlikte Doğu hakkındaki çalışmalarda da önemli bir artış olmuştur. Rönesans, Reform, coğrafi keşifler gibi gelişmelerle birlikte kendilerinden farklı bir dünyanın da var olduğu görüşüne sahip olan Avrupalılar, sözü edilen yeni dünyaları keşfetme imkânı bulmuşlardır. Böylece 18. yüzyılın akademik temelli çalışmalarında 19. yüzyılda önemli bir artış görmüştür. Kısa sürede Doğu'ya ilişkin birçok yayın yapılmıştır.¹² 18. yüzyıldan itibaren Doğu-Batı ilişkisinin temelinde, Doğu'ya dair giderek artan bilgi birikimi ve Avrupa'nın sahip olduğu güçlü konum yer almaktaydı. Dolayısıyla 19. ve 20. yüzyıllar boyunca Batı; Doğu ve Doğu'ya dair her şeyin Batı'nın ıslah çalışmalarına gereksinim duyduğu kanısındaydı. Öncesinde oryantalizmin temeli Doğu-Batı ayrımına ve Batı'nın üstünlüğüne işaret ettiyse de tarihsel süreçte oryantalizmin gelişimiyle birlikte bu ayrım derinleşmiş ve keskinleşmiştir.¹³

Oryantalizmin ilk okumaları Doğu'yu bir araştırma nesnesi olarak sunarken, ikinci okumaları Doğu'yu yeni dünya toplumlarının şekillendirilecek bir nesnesi olarak konumlandırmaktadır. İkinci okumadaki nesne kavramı self oryantalizme işaret etmektedir.

---

¹⁰ Ali Şükrü Çoruk, "Oryantalizm Üzerine Notlar", *Sosyal Bilimler Dergisi* 9/2 (2007), 193-204.

¹¹ Said, *Şarkiyatçılık*, 59.

¹² Meryem Köse. – Meryem Küçük "Oryantalizm ve "Öteki" Algısı", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 1/1 (2015), 107-127.

¹³ Said, *Şarkiyatçılık*, 51.

Doğu-Batı ayrımını temel alan oryantalizm, Doğu'yu bilgi-iktidar yoluyla ve hegemonik söylemlerle yeniden inşa etmektedir. Bu sebeple oryantalizm, Doğu'ya yöneltilmiş Batı icadı olan bir silahtır. Buna karşılık self oryantalizm, Doğu(lu) tarafından bizzat Doğu(lu)ya yöneltilmiş bir silah olarak tanımlanabilir.¹⁴ Bir başka deyişle self oryantalizm, Said'in oryantalizm tanımını Doğu(lu)nun benimsemesi, içselleştirmesi ve bu doğrultuda kendisi için yeniden kimlik inşa etmesini ifade etmektedir. Self oryantalizm, Doğu'nun Batı'yı ulaşılması gereken üstün bir medeniyet olarak görmesi sonucu Batı'nın kültürel, politik, yaşam standardı ve düşünsel yapısı itibarıyla taklit edilmesi anlamına gelmektedir. Bu yönüyle Batılılaşma kavramının gayesiyle ortak bir paydada bulunabilmektedir.¹⁵ Nitekim self oryantalizm, oryantalizmin bir uzantısı şeklinde görülebilmektedir. Dolayısıyla bu kavram oryantalizmin yalnızca Batı tarafından yapılandırılmadığını, aynı zamanda Doğu(lu)nun da bu düşüncenin inşasında ve yayılmasında rol aldığını göstermektedir.¹⁶ Tam da bu noktada self oryantalizm kavramı, Batı'nın Doğu'ya yönelik hegemonyasının, Doğu(lu)nun zihnini yönetme biçimi olarak evrilmiştir. Böylelikle Batı'nın Doğu üzerindeki egemenliği, artık sadece fiziksel bir toprak parçası üzerindeki tahakkümle sınırlı kalmamakta; bu durum, mücadelenin daha zihinsel ve soyut bir alana taşındığını göstermektedir.

Özellikle modern toplumlarda küreselleşme sonrası medyanın gücü yadsınamayacak derecede önem arz etmektedir. Yeni medya platformlarında şekillenen self-oryantalist söylemler, geniş bir kitleye ulaşabilme imkânı tanırken, aynı zamanda egemen ideolojinin güç kazanıp sürekli olarak etkili olmasına katkı sağlamaktadır. Böylece hâkim ideolojik söylemin görünürlüğü self oryantalizm ve yeni medya araçlarıyla elde edilmektedir.¹⁷ Bilgiye erişim ve bilginin yayımı sürecinde; geleneksel medyada pasif birer alıcı konumunda olan birey ve topluluklar, yeni medyayla birlikte hem alıcı hem de kaynak rolünü üstlenmiştir. Yeni medya yalnızca bireylerin içerikler üzerinde kontrol ve denetim gücüne sahip olmasıyla sınırlı olmayıp, zaman ve mekân sınırlaması olmadan bilgiye hızlı ve kolay bir şekilde ulaşma, depolama ve paylaşma imkanını sunmaktadır.¹⁸ Böylelikle bireyler ve toplulukların yeni medya aracılığıyla belli bir kamuoyu oluşturma ve kitleleri harekete geçirme gücü bulunmaktadır. Yeni medya aracılığıyla self-

---

¹⁴ Bezci - Çiftçi, "Self Oryantalizm", 2012.

¹⁵ Yusuf Yetiş "Self Oryantalizm: Batı Mukallitliğiyle Yozlaşan Kendilik Meselesi", *10. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi* (İstanbul: İlmî Etüdler Derneği (İLEM), 2022), 177.

¹⁶ Burhan Kılıç vd., "Youtube Gezi Kanallarındaki Videoların Bireylerin Kendi Ülkelerine Dair Algılarına Etkisinin Self Oryantalizm Bağlamında İncelenmesi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24/3 (2024), 1337-1358.

¹⁷ Gülsen Çankal "Sosyal Medyada Türkovac Aşısına İlişkin Self Oryantalist Söylemler", *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2021), 223-235.

¹⁸ Hıdır Polat, "Geleneksel Medyada Temsil Sorunu: Alternatif bir Mecra Olarak Yeni Medya", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 38 (2018), 57.

oryantalist söylemlerin kitlelere ulaşması, hedef kitlenin bu ideolojik yaklaşımları içselleştirmesi sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.

İslamofobi kavramı, literatürde ve kamusal alanda asıl tanınırlığını ve akademik meşruiyetini ilk olarak Runnymede Trust tarafından 1997 yılında yayımlanan “Islamophobia: A Challenge for Us All” başlıklı raporla kazanmıştır. Bu rapor, kavramı İslam’a yönelik duyulan nefret veya korkunun bir sonucu olarak “tüm veya çoğu Müslüman’a karşı duyulan korku veya hoşnutsuzluk” şeklinde tanımlayarak literatüre sokmuştur.¹⁹ İslam dinine yönelik bir karşıtlık, önyargı ve nefret söylemi olarak kavramsallaştırılan İslamofobi, özellikle 20. yüzyılda meydana gelen olaylar -İran İslam devrimi, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de İkiz kulelere yapılan saldırı vb.- sonrasında yaygınlaşmıştır. İslamofobi yakın geçmişinde 11 Eylül olayı ile yaygınlaşmışsa da tarihsel bağlama bakıldığında oryantalizmin doğuşuna kadar dayandırmak mümkündür. Çünkü kavram temelde Doğu-Batı düalizmine dayanmaktadır.²⁰ Güncel sosyolojik yaklaşımlar İslamofobi’yi yalnızca dini bir önyargı olarak değil, Müslüman kimliğinin “ırksallaştırılması” (racialization) süreci üzerinden şekillenen modern bir ırkçılık tezahürü olarak ele almaktadır. Bu perspektife göre; dini pratikler, giyim tarzı veya isimler gibi kültürel göstergeler üzerinden Müslümanlar, “doğuştan gelen ve değişmez” negatif özelliklere sahip homojen bir grup gibi kurgulanmaktadır. Bu durum, İslamofobi’yi biyolojik farklılıkların ötesinde, kültürel ve dini kimlikleri ırksal bir hiyerarşiye dönüştüren “yeni ırkçılık” biçimiyle doğrudan ilişkilendirmektedir.²¹

Bununla birlikte İslamofobi yalnızca Batı’ya özgü bir olgu olarak karşımıza çıkmamaktadır. “Ben” ve “öteki” söz konusu olduğunda oryantalizm kendisini Doğu’nun ötekileştirilmesi hususu üzerine inşa etmektedir. Batı, bilgi-iktidar söyleminden hareketle “öteki” olan Doğu’ya olumsuz olanı atfederken “ben” veya “biz” kavramlarına karşılık gelen Batı kendisini yücelterek ötekileştirmeyi sürdürür. Çünkü söz konusu “ben” ve “öteki” kavramsallaştırması olduğunda bir düalizme işaret etmesi sebebiyle biri yüceltilirken diğersinin alçaltılması kaçınılmazdır.²² “Öteki” olarak tasvir edilen Doğu, özellikle self oryantalizm kavramı ile birlikte yerli bir öteki

---

¹⁹ Chris Allen, *Islamophobia* (Routledge, 2016), 15; Lorraine P. Sheridan, “Islamophobia Pre- and Post-September 11th, 2001”, *Journal of Interpersonal Violence* 21/3 (2006), 317.

²⁰ Mehmet Yüksel, “İslamofobinin Tarihsel Temellerine Bir Bakış: Oryantalizm ya da Batı ve Öteki”, *Journal of Istanbul University Law Faculty* 72/1 (2014), 194.

²¹ Martin Barker, *The New Racism: Conservatives and the Ideology of the Tribe* (London: Junction Books, 1981); akt. Allen, *Islamophobia*, 10; Steve Garner - Saher Selod, “The Racialization of Muslims: Empirical Studies of Islamophobia”, *Critical Sociology* 41/1 (2015).

²² Köse - Küçük, “Oryantalizm ve ‘Öteki’ Algısı”, 116.

yaratılmasında etkin bir şekilde rol almaktadır. Buradan hareketle yerli bir İslamofobi doğmuştur.²³

İslamofobi'nin tarihsel bağlamına bakıldığında Batı tarafından inşa edilen İslam ve Müslüman karşıtlığı -diğer bir deyişle oryantalizmin- izleri görülmektedir. Bunun temelinde Doğu-Batı karşıtlığı söz konusu olduğunda İslam dininin Doğu'nun dini olarak tanımlanması yer almaktadır.²⁴ Said'in de *Şarkiyatçılık* eserinde açıkladığı gibi, Batı'nın İslam dinini "yıldırıcı, yakıp yıkmayı, şeytansı, nefret edilen barbar sürüleri" olarak tanımlaması sebepsiz değildi. Avrupa ve Hıristiyan uygarlığı için tehlike ve tehdit unsuru olan Osmanlı, 17. yüzyılın sonuna kadar varlığını sürdürmüştür.²⁵ Kolonyalizm ve oryantalizmin çalışmalarını kapsayan uzun yıllardan sonra İslamofobi'ye yönelik eğilimler 1960'lı yıllarda Avrupa'ya göç eden Müslüman iş gücü ve 1979 yılındaki İran İslam devrimi sonrası toplumlarda yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Batı'nın İslam dinini ve Müslüman toplulukları terör ve şiddetle ilişkilendirmesi, İslamofobi'nin uluslararası medyada ve gündemde yer almasına sebep olmuştur.²⁶

Özellikle 20. ve 21. yüzyılda İslamofobi'nin yaygınlaşmasında medya araçlarının önemli bir etkisi olmuştur. Böylelikle İslamofobi, Batı'da kitap, dergi, radyo ve televizyon, sosyal medya gibi yeni medya araçlarıyla yeniden inşa edilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. Bu anlamda İslamofobi, Batı tarafından inşa edilen ideolojik bir kurguyu ifade etmektedir. Günümüzde ise medya, bu ideolojik söylemin yayılmasında önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁷ İslam dinini ve Müslüman bireyleri din temelli tektipleştirerek olumsuz söylemlerle kategorize eden, dışlayan İslamofobik dil, ötekileştirici bir işlev görmektedir.²⁸ Bu konuda uluslararası medyada sıklıkla ele alınan Müslüman kadınlar, Doğu'nun ve İslam dininin Batıdaki temsili açısından önemli bir yer tutmaktadır.

2. Oryantalizm ve Müslüman Kadının Temsili

Müslüman kadının Batı temsiline arkasında uzun bir tarihsel süreç bulunmaktadır. 11 Eylül saldırıları, "kurtarılmaya muhtaç Müslüman kadın" söylemini güçlendirmiş olsa da bu kurgunun kökenleri çok daha eskiye, 19. yüzyıl oryantalist ve sömürgeci söylemlerle iş birliği

²³ Enes Bayraklı – Turgay Yerlikaya, "Müslüman Toplumlarında İslamofobi: Türkiye Örneği", *Ombudsman Akademik Dergisi* 7 (2017), 55.

²⁴ Mustafa Temel, "Türkiye'de Medya ve İslamofobi Araştırmaları", *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2019), 94.

²⁵ Said, *Şarkiyatçılık*, 69.

²⁶ Ahmet Aslan, "İslamofobi Çalışmalarında Kuramsal Yaklaşımlar: Türkçe Makaleler Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 54 (2021), 1-26.

²⁷ Çebi, "İsviçre'de İslamofobi'nin Söylemsel İnşası", 105.

²⁸ Arslan - Temel, "Self Oryantalizmin İslamofobik Söylemi", 39.

yapan Batılı feminizme dayanmaktadır. Bu süreçte Batılı sömürgeci güçler, toplumsal dönüşümün anahtarı olarak kadın kimliğini merkeze almışlardır. Feminist söylemi sömürgeci ideolojinin bir ‘enstrümanı’ haline getirerek; kadın yaşamının istikrarsızlaştırılması yoluyla, Doğu toplumlarının Batı karşısındaki direncinin kırılacağına inanmışlardır.²⁹ Ayşe Güç’e göre, oryantalistler peçe ve harem gibi unsurları İslam’ın geri kalmışlığının simgesi olarak kullanmış; Müslüman kadını ise Batılı özne tarafından “kurtarılması gereken” bir figür olarak betimlemiştir. Bu “kurtarma” söylemi paradoksal bir yapı arz etmektedir; zira Leila Ahmed’in de belirttiği üzere, kendi ülkelerindeki feminist hareketlere şiddetle direnç gösterirlerken, söz konusu İslam coğrafyası olduğunda liberal feminist argümanları sömürgeci emellerine hizmet eden bir araç haline getirmekten geri durmamışlardır.³⁰

11 Eylül saldırılarından sonra baskı altındaki Müslüman kadın imajı, etkisini artıran bir biçimde ‘içinde bulunduğu kültürden kurtarılma’ misyonu ile ilişkilendirilmiştir. Bununla bağlantılı olarak Edward Said’in oryantalizminden yola çıkarak, oryantalist söylemdeki kadının yeri ve tanımının incelendiği “toplumsal cinsiyetli oryantalizm” tanımlaması yapılmıştır.³¹ Edward Said’in *Şarkiyatçılık* eserinde, Flaubert’in (ö. 1880) romanlarındaki Doğulu kadın ve cinsellik imgesine işaret edilmektedir. Said bu durumun çok üstünde durmaz ancak Yeğenoğlu, *Sömürgeci Fantaziler* isimli kitabında konuya değinerek oryantalizm ve Doğu imajının ele alındığı gibi, oryantalizm ve Doğulu kadın imajının da önemle ele alınması gerektiğini savunmuştur.³²

Doğu’yu bir araştırma nesnesi olarak ele alan oryantalizm; Doğu’ya dair söylemlerinde, kadın ve erkeğe yönelik farklı tanımlamalar yapmaktadır. Doğulu Müslüman kadın güzelliği ile erkek için yaratılmış hem bu hayatta hem de öldükten sonraki yaşamda zevk nesnesi olarak kurgulanmışken; Doğulu erkek çirkin, tembel ve barbardır. Doğulu kadının böylesi köleleştirilmiş, eğitimsiz, geri kalmış, Doğulu erkeğin tutsağı olarak tanımlanmasına karşın Batılı kadın eğitilmiş, bağımsız ve güçlü olarak tasvir edilmiştir. Dolayısıyla kadın, oryantalizmin bir diğer “öteki”si olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstelik hem kadın olması hem Doğulu olması hem de Müslüman olması sebebiyle üç kat ötekileştirilmeye maruz kalmıştır. Bununla birlikte oryantalizmde Doğulu

---

²⁹ Ayşe Güç, “İslamcı Feminizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2008), 649-673.

³⁰ Leila Ahmed, *Women and Gender in Islam: Historical Roots of a Modern Debate* (New Haven, London: Yale University Press, 1992), 243 akt. Ayşe Güç, “İslamcı Feminist Kim? Kavramların Gölgesinde Bir Kadın Söylemi”, *Milel ve Nihal* 16/2 (2019), 393-417.

³¹ Lila Abu-Lughod, *Müslüman Kadının Kurtarılmaya İhtiyacı Var mı?* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021), 16.

³² Meyda Yeğenoğlu, *Sömürgeci Fantaziler: Oryantalist Söylemde Kültürel ve Cinsel Fark* (İstanbul: Metis Yayınları, 2003), 34.

kadınlar Doğu'nun kendisinin olduğu gibi Batı'nın yardımına muhtaç olarak tanımlanmıştır.³³ Buradaki önemli nokta, Doğulu Müslüman kadın ve Batılı kadın karşılaştırmasında, Doğulu kadının olumsuz konumunun sahip olduğu dini kimliğe dayandırılmasıdır. Oryantalizme göre İslam dini Doğu'ya aittir ve terör ve şiddetle sembolize edilmektedir. Bu doğrultuda İslam'ın baskıcı olduğu ve kadın haklarını tanımadığı yönünde kadının özgürlüğü ile dini kimliği arasında bağlantı kurulmuştur. Bununla bağlantılı olarak Doğulu Müslüman kadın başörtüsü özgürlüğü ile ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla Doğulu Müslüman kadının özgürleşmesi önündeki engel olarak kılık kıyafeti ve başörtüsü gösterilmiştir. Batı'ya göre peçe, “Doğu'nun gizemlerine sızma ve “öteki”nin iç dünyasına girmeyi fantazmatik düzeyde sağlayan bir figür”³⁴ olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeğenoğlu'na göre, “öteki”den duyulan korku ile ona nüfuz etme fantezisinin en somut yansıması, Fransız sömürgecilikteki Cezayirli kadın örneğidir. Fransız sömürgecilğinde peçeli kadın “hem bilgi hem de iktidar biçimi için elde tutulması gereken bir nesnedir” ve Müslüman kadın ise “eğitilmesi veya düzeltilmesi, gruplandırılması, normalize edilmesi, dışlanması” gereken bireyler olarak görülmektedir.³⁵

Oryantalist anlayışa göre Doğu dışil bir karaktere sahiptir. Doğu'nun sembolü şehvetli kadınlar, dansözler ve haremdir. Said, Doğu ile ilişkilendirilen bu imajın oluşumunun, Flaubert'in Doğu ve cinsellik arasında bağlantı kurduğu metinlerinden kaynaklandığını belirtmektedir. Flaubert'e göre insanlar, Avrupa'nın kasvetli burjuvasına karşın Doğu ile bağdaştırılan simgelerin hasretini çekmektedirler: “haremler, prensesler, prensler, köleler, peçeler, dansözler, köçekler, şerbetler, merhemler türünden Doğu klişeleri.”³⁶ Buna ek olarak Doğu'nun imajını yayan bir diğer araç olan oryantalist resimler, Doğulu kadını zevk ve cinselliğin bir objesi olarak resmetmiştir. Bu resimlerdeki mekânlar genel olarak hamam içi ve harem olarak kullanılmıştır. Doğulu kadın figürlerinin resmedildiği bir diğer mekân ise köle pazarıdır. Bu resimlerde Doğulu kadın tutsak, Doğulu erkekler ise zalim bir karakter olarak aktarılmıştır.³⁷ Dolayısıyla sanatın da Batı'nın hegemonik söylemlerini destekleyen bir araç olarak kullanıldığını görebilmekteyiz. Bununla birlikte Doğulu kadın burada da kurtarılmaya muhtaç şekilde tanımlanmıştır. Müslüman kadınların kendi kültürlerinden kurtarılmaları fantezisinin ardındaki “kurtarma endüstrisi”,

³³ Karakoyunlu – Yardım, “Doğulu Müslüman Kadın İmgesi”, 146.

³⁴ Yeğenoğlu, *Sömürgeci Fantaziler*, 53.

³⁵ Foucault, *Discipline and Punish*, 191 akt. Yeğenoğlu, *Sömürgeci Fantaziler*, 55.

³⁶ Said, *Şarkiyatçılık*, 202.

³⁷ Çaycı, 2018 akt. Yasemin Taşkın, “Oryantalizm, Postkolonyalizm ve Amerikan Barış Gönüllüleri”, *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* Ö13 (2023), 776.

hümanizm kisvesi altında emperyalist müdahaleleri meşrulaştırma amacını anlatan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁸

Müslüman kadınlar hakkında konuşulanlar, yazılanlar bir şekilde Batı'nın oryantalizm ağına takılarak "Müslüman kadın" stereotipinin inşasında rol oynamaktadır. Batı'da Müslüman kadına yönelik inşa edilen bu stereotipler "toplumsal cinsiyetli oryantalizm" kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Antropolog Abu-Lughod, Müslüman kadından ve onun haklarından bahsederken iki noktada önemle durmaktadır: İlk olarak, Müslüman kadın dediğimizde, Müslümanların bulunduğu her bir ülkenin farklı bir tarihsel mirasa sahip olduğuna ve dolayısıyla "Müslüman kadın" genellemesi yapılamayacağına dikkat çeker. İkinci olarak, yalnızca kadınlardan bahsettiğimizde bile tektipleştirmenin mümkün olmadığını söylemektedir. Dolayısıyla Müslüman kadın ve onun haklarından bahsederken tek bir dini kimliği referans göstermek sakıncalıdır. Kadın hakları ve özgürlüğü dünyanın her yerinde üzerinde durulması gereken önemli bir konudur ancak bugün Müslüman kadınla ilgili meseleler, dünyanın diğer yerlerinde kadınların meselelerinden daha fazla uluslararası bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı birey ve toplumların farklı fırsat, hak ve özgürlüklere sahip olduğunu Virginia Woolf'un *Kendine Ait Bir Oda*'sında İkinci Dünya Savaşı'na kadarki dönemin Britanya'sındaki erkeklerin kadınlardan daha fazla güce sahip olmasında görebilmekteyiz.³⁹ Kadınların yaşadıkları birçok problem ve eşitsizlikler tüm dünyada farklı seviye ve biçimlerde kendini göstermektedir. Dolayısıyla kadının olumsuz durumunu iyileştirmeye yönelik çalışmalar "seçmeci" olmamalıdır.⁴⁰

3. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan Roland Barthes'ın (ö. 1980) "göstergebilimsel analiz" yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada ele alınan olaya ilişkin medyadaki görseller incelenerek bu tasarımların görünen-ardında yatan anlamlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu anlamda olaya ilişkin medyada öne çıkan beş farklı görsel tasarım Barthes'ın düz anlam ve yan anlam kavramları ile ilişkilendirilerek göstergebilimsel analiz metodu ile incelenmiştir.

Gösterge, insanların kavramları anlamlandırmak amacıyla başka kavramlarla ilişkilendirmesi anlamına gelmektedir. Gösterge olarak ele alınan bir unsur, temsil ettiği kavramla benzerlik taşıyan ya da taşımasın, o kavramın yerini tutabildiği ölçüde temel anlamının dışında yeni

---

³⁸ Abu-Lughod, *Müslüman Kadının Kurtarılmaya İhtiyacı Var mı?*, 41.

³⁹ Abu-Lughod, *Müslüman Kadının Kurtarılmaya İhtiyacı Var mı?*, 32.

⁴⁰ Ayşe Nur Leblebicier, "Müslüman Kadının Kurtarılmaya İhtiyacı Var mı?", *Tezkire Dergisi* (2020), 236.

anlamlar kazanabilmektedir. Göstergeler düşünceleri yansıtmaktadır.⁴¹ Bu anlamda göstergebilim, göstergeler ile inşa edilen anlamları kavrayabilecek ve yorumlayabilecek bir analiz ve yeniden yapılandırma modeli sunmayı amaçlamaktadır. Göstergebilim; insanların inşa ettiği anlatılardaki yapısal bağları araştıran ve göstergenin üretim sürecini çözümleyen bilimsel bir tasarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla göstergebilim, ele alınan göstergenin birimleri arasında anlamlı bir bağlantı bulunduğu varsayımından hareket etmektedir.⁴² Ayrıca göstergebilim, göstergelerin toplumsal inşa süreçlerini, kullanım pratiklerini ve anlamsal aktarım mekanizmalarını irdeleyen bir bilimdir.⁴³ Genel anlamıyla göstergebilim; insanların toplumsal düzlemde iletişim kurmak amacıyla ürettikleri kavramlar ile bu kavramlarla ilişkilendirilen göstergelerin barındırdığı anlamları çözümlmek üzere yapılandırılmış bir bilim dalıdır.

Bir gösterge ele alındığında, gösterilen ve gösteren arasındaki ilişkiye anlamlandırma denmektedir. Gösteren ile karşılaştığında gösterilen zihinde oluşmaktadır. Dolayısıyla anlamlandırma, gösterenin işaret ettiği göstergenin zihinde canlandırma sürecini ifade etmektedir.⁴⁴ Barthes'ın anlamlandırma modeline göre göstergeye ilişkin yan anlam ve düz anlam kavramları ele alınmaktadır. Düz anlam, göstergenin insanların ortak olarak kabul ettiği, paylaştığı, açık anlamına işaret etmektedir. Dolayısıyla genel olarak evrensel bir anlamı ifade ederler ve insanların zihinlerinde ortak bir anlama karşılık gelmektedirler. Diğer bir anlamlandırma düzeyi olan yan anlam ise göstergenin insanların duygu durumu, kültürel bağlamı ve içinde bulunduğu topluma göre farklılık gösterdiğine ve tüm bunların etkileşimine işaret eden anlamdır. Yan anlamın öznelliği sebebiyle oluşumunda özneler arası ilişkiler rol oynamaktadır. Devam eden analiz sürecinde yorum hem yorumlayıcının kendisinden hem de göstergeden etkilenmektedir.⁴⁵ Yorumlama sürecinde Barthes, kültürel kodların etkilerinin önemine işaret etmektedir. Nitekim her bir gösterge kültürden kültüre farklılık gösterebilmekle birlikte birden fazla yan anlamı da barındırabilmektedir. Dolayısıyla göstergenin doğru çözümlenebilmesi, ardında yatan anlamların ve kültürel kodların titizlikle incelenmesine bağlıdır.⁴⁶

---

⁴¹ Guiraud, 2016, 21 akt. Alper Yılmaz, "İnsan Ticaretinin Kamu Spotu Reklamlarında Sunumu: Roland Barthes'ın Mit Olgusu Üzerinden Göstergebilimsel Analiz", *Göç Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2020), 15.

⁴² Mehmet Rifat, *Göstergebilimin ABC'si* (İstanbul: Say Yayınları, 2009), 11.

⁴³ Fiske - Hartley, 2003, 23 akt. Çebi, "İsviçre'deki Minare Karşıtı Söylem", 108.

⁴⁴ Esra Karaman, "Roland Barthes ve Charles Sanders Peirce'in Göstergebilimsel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması", *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi* 9/2 (2017), 25-36.

⁴⁵ Fiske - Hartley, 2003, 23 akt. Çebi, "İsviçre'deki Minare Karşıtı Söylem", 109.

⁴⁶ Caner Çakı, "Mitinglerin Propagandadaki Rolü: Nürnberg Mitinglerine Ait Fotoğrafların Göstergebilimsel Analizi", *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 5/1 (2018), 67.

Çalışmada görsel seçimi yapılırken medyada geniş yankı uyandıran içeriklere öncelik verilmiş; ancak yalnızca kaynağı tespit edilebilen görseller analize dâhil edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen örneklemin beş görsel ile sınırlı olması ve analiz edilen Batılı görsellerin yalnızca Fransız medyasından kaynaklanması, çalışmanın temel sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Bu kısıtlı örneklem ve tek odaklı kaynak kullanımı nedeniyle; elde edilen bulguların ve anlamsal çıkarımların tüm Batı medyası temsilleri için genellenemeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak bu sınırlılıklara rağmen, mevcut veriler üzerinden oryantalizm ve İslamofobi bağlamında Müslüman kadının Batı'daki temsiline ilişkin nitel bir perspektif sunulması hedeflenmektedir.

4. Müslüman Kadının Temsilinin Göstergibilimsel Analizi

Bu çalışma kapsamında, Aho Daryaei'nin protesto eylemi etrafında şekillenen beş temel görsel, Roland Barthes'ın göstergibilimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Söz konusu görsellerin seçiminde; medyadaki yaygınlıkları, temsil güçleri ve kaynaklarının doğrulanabilirliği esas alınmıştır. Bu çözümlene süreciyle; ilgili görsellerin oryantalizm, self-oryantalizm ve İslamofobi çerçevesinde nasıl kurgulandığını deşifre etmek ve Müslüman kadının Batı'daki temsil biçimlerini tüm boyutlarıyla ortaya koymak amaçlanmıştır.

Göstergibilimsel analizde ele alınan göstergeler, kültürel ve siyasal bağlamdan bağımsız değerlendirilemez. Bu doğrultuda, İran'daki mevcut sosyo-politik iklimin, incelenen verilerin anlamları üzerindeki belirleyici etkisi göz ardı edilemez bir öneme sahiptir. 1979 İran İslam Devrimi sürecinde kadınlar, Batı emperyalizmine karşı kültürel bağımsızlığın bir sembolü olarak gördükleri kara çarşafı giyerek kitlesel eylemlerin en ön saflarında yer almışlardır.⁴⁷ Ancak 1979 yılında İran'da 'İslam Devleti' kurulması ile birlikte devlet, toplumsal alanı ve kadın kimliğini kendi ideolojik hedefleri doğrultusunda yeniden inşa etmeye başlamış; devrimin hemen ardından 1967 tarihli Aileyi Koruma Yasası'nı yürürlükten kaldırarak zorunlu başörtüsü (hicap) uygulaması getirmiştir.⁴⁸ Rejim kuruluşundan itibaren kadını devletin "İslami" kimliğinin temel bir simgesi haline getirmiş; bu doğrultuda kadınların toplumsal konumu, "ideal Müslüman kadın" tasarısı çerçevesinde aile içi ve annelik rolleriyle sınırlandırılmaya çalışılmış; evlilik yaşının düşürülmesi, miras haklarında kısıtlamalar ve şahitlikte bir erkeğin yarısı sayılma gibi ataerkil hukuk

---

⁴⁷ Pınar Arıkan Sinkaya, "İran İslam Cumhuriyeti'nde Kadın Meselesi ve İslami Feminist Hareket", *Akademik Ortadoğu* 43-67.

⁴⁸ Selim Çakır, "Egemen Kültür Gölgesinde Kadın: İran İslam Devrimi Sonrasında İran'da Kadın Olmak", *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women's Studies* 25 (2022), 49-83.

düzenlemeleri yasallaşmıştır.⁴⁹ Bu baskıcı rejim ikliminde kadınlar; devletin söz konusu politikalarına karşı 'İslami feminizm' gibi düşünsel akımlar ve seküler taleplerle şekillenen toplumsal hareketler aracılığıyla kamusal alanda görünürlük kazanmıştır.⁵⁰ "Kadın, Yaşam, Özgürlük" sloganı altında birleşen ve dijital medyanın etkisiyle küresel bir nitelik kazanan bu hareket, yalnızca kılık-kıyafet yasaklarına karşı değil, doğrudan teokratik sistemin yapısına karşı seküler ve mutlak eşitlik taleplerini içeren kitlesel bir siyasal eylemliliğe dönüşmüştür.⁵¹ İranlı kadınların bu tarihsel mücadelesi ve direnişi göz ardı etmeksizin; eldeki araştırma, bu direnişin görseller aracılığıyla Batı medyasında yeniden üretilen oryantalist kodların izlerine odaklanarak Batı'nın hegemonya inşasına nasıl malzeme edildiğine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda, söz konusu toplumsal gerçekliğin görseller aracılığıyla nasıl yeniden kurgulandığını anlamak üzere veri setinin analizi yapılmıştır.

Göstergebilim analizi için ele alınan ilk görsel, İranlı bir sosyal medya kullanıcısı tarafından, olayın gerçekleştiği ve haber olduğu 2 Kasım 2024 tarihinde paylaşılmıştır. Görselin altında yer alan açıklama, verinin alındığı sosyal medya uygulamasının kendi çeviri arayüzünden doğrudan aktarılmıştır.

İlk görselin ortasında ve merkezi konumunda yer alan, kalabalıktan ayrılmış, diğerlerinden daha büyük ve -tıpkı protestosundaki gibi- iç çamaşırılı resmedilmiş Ahoo Daryaei, kollarını göğsünde kavuşturarak dik bir duruş sergilemiştir. Kendisinden aşağıda olanlara gözlerini kapatarak ve kaşlarını çatarak öfkeli bir duruş sergilediği görülmektedir. Görselin alt kısmında kalabalık şekilde konumlandırılan kadınların, siyah çarşafı ve kimliği ayırt edilmez bir biçimde, ellerini merkezdeki kadına öfkeyle doğrulttuğu görülmektedir.

---

⁴⁹ Arıkan Sinkaya, "İran'da İslamî Feminist Hareket", 43-67.

⁵⁰ Şeyma Merve Tandoğan, "İran'da Kadın Hareketleri: Beyaz Çarşamba Hareketi Örneği", *İran Çalışmaları Dergisi* 5/2 (2021), 205-234.

⁵¹ Çakır, "İslam Devrimi Sonrasında İran'da Kadın Olmak", 49-83.

Görsel 1: “Yok oluşunu göreceğiz...”⁵²

Ele alınan ilk görseldeki gösterge ve simgeleri açıklamak üzere gösteren ve gösterilenlerin yan anlamlarıyla birlikte yer verilen göstergebilimsel analiz Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Görsel 1’in göstergebilimsel analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan anlam
İnsan	Kalabalığın içinde dikilen, iç çamaşırılı bir kadın	Cesur kadın	Başkaldırı, eylem, protesto, Özgürlük, özgüven, Güçlü kadın, İslami/muhafazakar inanış tarzını reddeden, dini yaşayışa ilişkin protesto.
İnsan	Siyah çarşafli kadınlar	Müslüman Kadınlar Örtülü-örtülülük	Doğulu kadın, Müslüman/İslami değerlere ve inançlara sahip, İslami yaşayış, “öteki”, örtü ve örtülülüğe gömülmüş, esaret, geri kalmışlık, çirkinlik.
Nesne	Çarşaf	Müslüman kadın Örtü-örtülülük Kimlik gizleme aracı	Müslümanlar, İslam dinine inanç ve yaşayış biçimi

⁵² Fargol Ghadimi (@fargol_ghadimi), “ابودیتون رو خواهیم دید...” *Instagram* (2 Kasım 2024).

			Belirsiz kimlik, sır, gizem, maskeleye
			Kimliği veya hakikati gizleme, örtmek
			Örtülü ve örtülü olmaya gömülmüş, esaret, güvensizlik.
Beden hareketi	Dik duruş	Özgüven, azim, kararlılık, gözdağı	Çarşafli kadınlara ve İslami rejime karşı meydan okuma, isyan etme, direnme, mücadeleye hazır olma
Beden hareketi	El uzatma	Öfke, karşı çıkma, Engel olmaya çalışma	Doğulu Müslüman kadınların saldırganlık ve şiddet eğilimi göstermesi, kendisinden olmayana karşı öfke ve nefret hissetme, meydan okuma, farklılığa ve modern olana direnme

---

İlk görselin yan anlam analizini yaptığımızda Doğulu Müslüman kadın, çarşafli, kimliği belirsiz ve çirkin olarak tasvir edildiği; kendisinden farklı olana karşı öfkeyle parmak salladığı görülmektedir. Betimlemede tesettür kullanmayan kadın figürünün diğer figürlerin üzerinde ve mağrur bir duruşla resmedilmesi, oryantalist kodların yeniden üretildiğine işaret etmektedir. Özgürlükçü bir söylemle kurgulanan bu görselde, mağduriyetin tek bir kadın üzerinden simgeleştirilmesi ve problemin kültüre indirgenmesi; meselenin yapısal ve politik kökenlerinin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Bu durum, faili görünmez kılarken sorumluluğu tamamen kültürel kimliklere yükleyen İslamofobik bir temsili beraberinde getirmektedir. Görseli tasarlayan kişinin İranlı olması ve görselde İslamofobik göstergelere yer vermesi, self oryantalizm kavramına işaret etmektedir.

Analiz için ele alınan ikinci görsel, ilk görselle aynı kişi tarafından, olaydan tam bir ay sonra 2 Aralık 2024 tarihinde sosyal medya hesabında paylaşmıştır. Görselin altında yer alan açıklama, kullanıcının paylaşımındaki açıklama kısmından alınmıştır.⁵³

---

⁵³ Fargol Ghadimi (@fargol_ghadimi), “When women fight, the world changes... Woman life freedom” *Instagram* (2 Aralık 2024).

İkinci görselin öne çıkan ilk göstergesi siyah, dalgalı saçları açık olan bir kadındır. Kadın yüzünü dönmüş biçimde gülümsemektedir. Kadının dalgalı ve uzun saçlarının arasında; çarşafli kadınlar ile sarıklı ve sakallı erkek figürlerinin adeta boğulduğu görülmektedir. Bununla birlikte kadının dalgalı saçlarında başörtüsü simgesi olan sarı bir tabela ve İran polis aracının da sürüklendiği görülmektedir.

Görsel 2: “Kadınlar kavga edince dünya değişir. Kadın, yaşam, özgürlük.”

Ele alınan ikinci görseldeki gösterge ve simgeleri açıklamak üzere gösteren ve gösterilenlerin yan anlamlarıyla birlikte yer verilen göstergebilimsel analiz Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Görsel 2’nin göstergebilimsel analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan anlam
İnsan	Saçları açık kadın	Güçlü, özgür kadın	Başkaldırı, eylem, protesto Özgürlük, özgüven, Güçlü kadın, İslami/muhafazakar inanış tarzını reddeden, dini protesto eden
İnsan	Saçlarda boğulan sarıklı, sakallı adamlar	Doğulu Müslüman erkek	Müslüman/muhafazakar görüşe sahip, İslami dini yaşayış biçimi, çirkin, barbar, zalim, geri kalmış
İnsan	Saçlarda boğulan siyah çarşafli kadınlar	Doğulu Müslüman Kadın Örtü-örtülülük	Müslüman/muhafazakar görüşe sahip, İslami dini yaşayış biçimi, esaret, geri

Nesne	Saçlarda sürüklenen başörtü imgeli sarı tabela	Başörtüsü savunması Örtü-örtülülük	kalmışlık, güvensizlik İslami rejim savunması, başörtüsü yasası savunması İslami/dini yaşayış biçimi/muhafazakarlık
Nesne	Saçlarda sürüklenen araba	İran polis aracı	İslami rejim karşıtlığı, rejime karşılık, direniş
Mimik	Gülümseyen kadın	Mutlu, cesur, güçlü kadın	Müslümanlara ve İslami yaşayışa karşıtlık, toplumdaki egemen hayat tarzına meydan okuma, direnişe karşılık olarak mutluluk
Beden hareketi	Savrulan bedenler	Doğulu Müslüman bireyler Mücadele	Değişime ve farklılığa karşı mücadele, kapalılık, direniş, geri kalmışlık, cehalet, geleneksel ve gelişmemiş olanı savunmak, barbarlık

İkinci görselin yan anlam analizini yaptığımızda çarşafly kadınların ve sarıklı erkeklerin Ahoo Daryaei'nin saçında boğularak tasvir edildiği görülmektedir. Burada Ahoo Daryaei'nin gerçekleştirdiği protesto ile İslami rejime ve rejim yanlılarına karşı zafer kazandığı, onları adeta bir kahraman tiplmesiyle bozguna uğrattığı ve zafer edasıyla gülümsediği görülmektedir. Kadının özgürlüğü ile başörtüsü arasında bir bağlam kuran oryantalizmin, saçlarını açmış, özgür ve güçlü kadın ifadesi resmedilmiştir. Görseli tasarlayan kişinin Doğulu olması, görseli self oryantalizm ile ilişkilendirmemize sebep olmaktadır.

Analiz için ele alınan üçüncü görsel, Fransız bir sanatçı tarafından tasarlanmıştır. Görselin altına eklenen cümle ise sanatçının Ahoo Daryaei'ye yönelik düşüncelerini ve görseli tasarlama amacını gözler önüne sermektedir.

Üçüncü görselin merkezine beyaz bir renkle sarmalanarak vurgulanmış, dik bir duruşla yürüyen, çevresindeki çarşafly kadınlardan ayrılan bir kadın bulunmakta. Protestosundaki gibi iç çamaşırlarıyla resmedilen Ahoo Daryaei, görselde çarşafly kadın kalabalığından ayrı, yalnız, başı dik görünmektedir. Görselin merkezindeki Ahoo Daryaei hariç hepsinin yüz ifadelerinden yoksun, kimliksiz oldukları görülmektedir.

Görsel 3: “Birkaç fırça darbesiyle, cesaret dolu bu kadına saygı göstermek istedim.”⁵⁴

Ele alınan üçüncü görseldeki gösterge ve simgeleri açıklamak üzere gösteren ve gösterilenlerin yan anlamlarıyla birlikte yer verilen göstergebilimsel analiz Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Görsel 3’ün göstergebilimsel analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan anlam
İnsan	İç çamaşırılı yürüyen kadın	Yalnız, kalabalıktan ayrılmış, ayrı, dik duruşlu cesur bir kadın	Sessiz ve yalnız kararlılık, farklılık, başkaldırı, eylem, protesto, Özgürlük, özgüven, Güçlü kadın, İslami/muhafazakar inanış tarzını reddeden, dini yaşayışa ilişkin protesto.
İnsan	Çarşafılı kadınlar	Doğulu Müslüman kadın Örtü-örtülülük Kimlik gizleme aracı	Doğulu kadın, Müslüman/İslami değerlere ve inançlara sahip, İslami yaşayış,

⁵⁴ Le Dauphiné Libéré, “Ahou Daryaei, l’étudiante qui défie les mollahs en Iran, inspire les artistes”.

Nesne	Çarşaf	Karanlık	“öteki”, örtü ve örtülülüğe gömülmüş, esaret, geri kalmışlık, çirkinlik, Kimliği veya hakikati gizleme, örtmek
Renk	Beyaz çerçeveli kadın	Saf, parlak, ışıltılı kadın	Müslümanlar, İslam dinine inanç ve yaşayış biçimi Belirsiz kimlik, sır, gizem, maskeleye Kimliği veya hakikati gizleme, örtmek
Mimik	İfadesiz çarşafli kadınlar	Doğulu Müslüman kadın Örtü-örtülülük Kimliği gizleme	Farklılık, iyi, ileri ve gelişmiş olan, modern, özgür olan, Muhafazakar/Müslüman kesimden farklılık, ayrı olmak Kimliğin belirsizliği ve gizlenmesi, saklanmak, maskeleye, güvensizlik

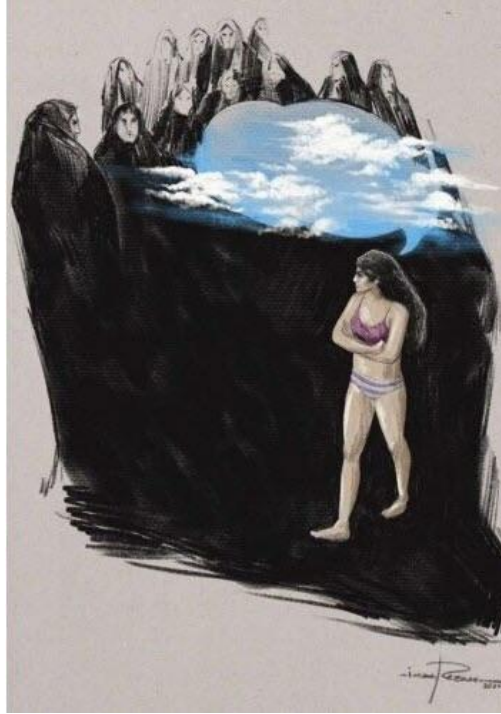

Üçüncü görselin yan anlam analizinde, çarşafli kadınların yüzlerinin olmayışı, bir kimlik belirsizliği yaratmaktadır. Nitekim başörtüsünün bilinmezlik ve kimliksizlik ile ilişkilendirilmesi; Doğulu kadın imgesini öznesizleştiren oryantalist bakış açısının bir yansımasıdır. Aho Daryaei görselin merkezinde beyaz renk ile vurgulanarak Doğulu Müslüman kadın topluluğundan soyutlanmış, ayrılmış, dik duruşlu ve cesur bir kadın göstergesi olarak verilmiştir. Aho Daryaei'nin protesto ettiği toplumsal ve politik bağlamdan koparılarak tasarlanan bu görselde, Doğulu Müslüman kadının temsiline öne çıkarıldığı ve kadın özneleri birbirine karşıt konumlandırıldığı görülmektedir.

Analiz için ele alınan dördüncü görsel, İranlı bir sanatçı tarafından sosyal medyada olay sonrasında paylaşılmıştır. Görselin altındaki açıklama, kaynak olarak gösterilen Fransız haber sayfasındaki açıklamasından alınmıştır.

Dördüncü görselin önemli bir kısmını çarşafli kadın topluluğu ve çarşafın siyah rengi kaplamaktadır. Aho Daryaei tüm bu siyahlığın içinde daha küçük, daha gölgede çizilmiştir.

Görselin ilk dikkat çeken unsuru olan gökyüzü resmine dikkatle bakıldığında Ahoo Daryaei'nin diyalog balonu olarak resmedildiği görülmektedir.

Görsel 4: “Karanlıkta mavi gökyüzü açılıyor.”⁵⁵

Ele alınan dördüncü görseldeki gösterge ve simgeleri açıklamak üzere gösteren ve gösterilenlerin yan anlamlarıyla birlikte yer verilen göstergebilimsel analiz Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Görsel 4’ün göstergebilimsel analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan anlam
İnsan	Çarşafli kadınların gölgesinde ilerleyen bir kadın	Yalnız, kalabalıktan ayrılmış, farklı olan, meydan okuyan bir kadın	Özgür, özgüvenli ve güçlü kadın Müslüman/muhafazakar kesimden ayrı, karşılıklı
İnsan	Çarşafli kadınlar	Doğulu Müslüman kadınlar Örtü-örtülülük Gizlenmiş kimlik	Doğulu kadın, Müslüman/İslami değerlere ve inançlara sahip, İslami yaşayış, “öteki”, örtü ve örtülülüğe gömülmüş, esaret, geri kalmışlık, çirkinlik,

⁵⁵ Le Dauphiné Libéré, “Ahou Daryaei, l’étudiante qui défie les mollahs en Iran, inspire les artistes”.

Nesne	Çarşaf	Karanlık Örtü-örtülülük Kimlik gizleme aracı	Kimliği veya hakikati gizleme, örtmek Bilinmezlik, güvensizlik Müslümanlar, İslam dinine inanç ve yaşayış biçimi Belirsiz kimlik, sır, gizem, maskeleye Kimliği veya hakikati gizleme, örtmek
Renk	Mavi gökyüzü şeklinde diyalog balonu	İfade özgürlüğü	Farklı olanı ifade etmekte özgürlük, muhafazakarlıktan ayrı olanın özgürlükle ilişkilendirilmesi, esaretten kurtulmak, gizlenmemek, açıkça ifade etmek
Hareket	Ahoo Daryaei çarşafı kadın grubundan daha küçük ve içlerinde kalmış şekilde konumlandırılması	Özgür kadın ve Müslüman kadın karşıtlığı	Müslüman/muhafazakar olandan farklılık, İslami yaşayışa karşıtlık, farklılık, geri kalmış olanla rasyonel akıl karşıtlığı, modern ve geleneksel karşıtlığı

Dördüncü görselin yan anlam analizini yaptığımızda, Ahoo Daryaei'nin Doğulu Müslüman kadınların çarşafının gölgesinden, özgürlüğü ve ifade özgürlüğünü temsil eden gökyüzü simgesiyle ve dik duruşuyla ayrıldığı görülmektedir. Görselde çarşafın karanlık olanla ilişkilendirilmesi ile birlikte Doğulu Müslüman kadına ilişkin olumsuz bir göstergeyle karşılaşmaktayız. Bu görselde de hak ve özgürlüklerinin peşinden giden kadının karşısına bir başka kadın getirilmiştir. Bu gibi genellemeler ve kültüre yönelik eleştiriler, hem hedef alınan birey ve toplumların tarihsel bağlamını yok saymakta hem de konunun özünün gözden kaçırılmasına sebep olmaktadır.

Fransız medyasından alınan beşinci görsel, Batılı bir sanatçı tarafından sosyal medyada paylaşılmıştır. Görselin altındaki açıklama, kaynak olarak gösterilen Fransız haber sayfasındaki açıklamasından alınmıştır.

Beşinci görselde ilk göze çarpan unsur; Ahoo Daryaei'nin Özgürlük Heykeli'ni andırır biçimde, protestosundaki vakur duruşuyla devasa bir boyutta resmedilmesidir. Kompozisyonun geri kalanını oluşturan mekânsal öğeler, Daryaei'nin etrafında ve onu merkeze alacak bir biçimde konumlandırılmış; kırmızı tonlarla vurgulanarak çarpık bir formda çizilmiştir. Tüm bu karmaşanın ortasında Daryaei; görkemli, nizami renklendirilmiş ve çevresindeki kaotik dünyadan yalıtılmış bir biçimde çerçeveye alınarak kadrajın merkezine yerleştirilmiştir.

Görsel 5: "İRAN - Kadın, yaşam, özgürlük."⁵⁶

Ele alınan beşinci görseldeki gösterge ve simgeleri açıklamak üzere gösteren ve gösterilenlerin yan anlamlarıyla birlikte yer verilen göstergebilimsel analiz Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Görsel 5'in göstergebilimsel analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan anlam
İnsan	Büyük boyutta kadın	Yalnız, görkemli, kalabalıktan ayrılmış, farklı olan, meydan okuyan bir kadın	Özgürlük Heykeli, özgür, özgüvenli ve güçlü kadın Müslüman/muhafazakar kesimden ayrı, karşılıklı, farklılık

⁵⁶ Huffpost, "Iran : Ahoo Daryaei, l'étudiante qui s'est dévêtue devant son université, inspire les artistes partout dans le monde".

İnsan	Çarşafli kadınlar	Doğulu Müslüman kadınlar Örtü-örtülülük Gizlenmiş kimlik	Doğulu olandan üstün olan Doğulu kadın, Müslüman/İslami değerlere ve inançlara sahip, İslami yaşayış, “öteki”, örtü ve örtülülüğe gömülmüş, esaret, geri kalmışlık, çirkinlik, Kimliği veya hakikati gizleme, örtmek, kaçmak, korkaklık
İnsan	Doğulu erkekler	Doğulu Müslüman erkek	Müslüman/muhafazakar görüşe sahip, İslami dini yaşayış biçimi, çirkin, barbar, zalim, geri kalmış
Renk	Kırmızı tonla vurgulanmış mekân	Karmaşık, karamsar mekân	Kan, vahşet, terör, karmaşa, kanunsuz, şiddetin hüküm sürdüğü toplum Çarpık olan, doğal olmayan
Renk	Sarı çerçeveli kadın	Korunan, ışıltılı kadın	Farklılık, iyi, ileri ve gelişmiş olan, modern, özgür olan, Muhafazakar/Müslüman kesimden farklılık, ayrı olmak Doğulu, geri kalmış olandan korunmak
Beden hareketi	Dik duruş	Özgüven, azim, kararlılık, gözdağı	Çarşafli kadınlara ve İslami rejime karşı meydan okuma, isyan etme, direnme, mücadeleye hazır olma, özgüven
Beden hareketi	Koşan, yürüyen insanlar	Korkaklık, telaş	Batı'nın üstünlüğü, Doğu'nun geri kalmışlığı Doğulu olanın korkaklığı,

---

değişime direnci
“Ben” ve “öteki”
karşılılaşması

Beşinci görselin yan anlam analizi yapıldığında; Ahoo Daryaei'nin kompozisyonun merkezinde adeta bir Özgürlük Heykeli gibi tasvir edildiği; bu temsilin ise özgürlük, modernlik ve Batılı değerlere işaret ettiği görülmektedir. Görselde Daryaei figürünün nizami renklendirilmesi ve merkezdeki konumu; çevresindeki mekânsal öğelerin çarpık formları ve baskın kırmızı tonlarıyla keskin bir tezat oluşturmaktadır. Bu kompozisyonda Daryaei 'doğal ve ideal' olanı simgelerken; bitki örtüsü dahil geri kalan tüm unsurların kötü bir biçimde resmedilmesi, Doğu(lu)ya ait olan mekânın 'kaotik ve hatalı' olduğu izlenimini pekiştirmektedir. Bu yan anlamsal kurgu aracılığıyla; Doğulu olan her unsurun 'vahşet, kan ve terör' imgeleriyle özdeşleştirilerek ötekileştirildiği görülmektedir. Buna ek olarak, söz konusu vahşet ortamının merkezinde Daryaei; sarı bir çerçeveye çevrelenmiş, korunmuş ve anıtsal bir dik duruşla resmedilmiştir. Buna karşın zeminde yer alan Doğulu kadın ve erkek figürleri; oldukça küçük boyutlarda, korkmuş, çaresiz ve güçsüz birer özne olarak kurgulanmıştır. Dolayısıyla bu kompozisyon, Daryaei'nin ait olduğu coğrafyayı ve toplumu bütünüyle kaos ve çaresizlik içerisindeki bir “öteki” olarak kurgulayan oryantalist bakış açısını pekiştirmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, Ahoo Daryaei örneği üzerinden oryantalizm, self oryantalizm ve İslamofobi kavramlarını Müslüman kadının temsili bağlamında ele alarak, Batı söyleminin nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymuştur. Analiz sürecinde ulaşılan bulgular, Batı'nın Doğu'ya yönelik tarihsel bakışının günümüzde de medya aracılığıyla devam ettiğini göstermektedir. Edward Said'in ortaya koyduğu biçimiyle oryantalizm, yalnızca akademik bir disiplin olarak kalmamış; günümüzde politik, toplumsal ve kültürel temsillerin inşasında aktif bir ideolojik araç olmayı sürdürmüştür. Daryaei'nin protestosu üzerinden analiz edilen görsellerden hareketle, Müslüman kadın temsiline belirgin bir eğilim olarak tek boyutlu ve homojenleştirici bir kurgunun stereotipler aracılığıyla yeniden üretildiği görülmektedir.

Daryaei'nin protestosu, İran'da kadınların kamusal alandaki direnişinin güncel bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Ancak bu direnişin medyada yer bulma biçimi, kadının özneleşme çabasını arka planda bırakmakta; bunun yerine eylem, Batı'nın hegemonik söylemlerine hizmet eden bir temsile dönüştürülmektedir. Müslüman kadın bu bağlamda yalnızca “baskıcı

rejimden kurtarılması gereken bir figür” olarak sunulmakta ve kendi mücadele biçimleri görünmez kılınmaktadır. Bu durum, kadınların özgün direniş pratiklerinin araçsallaştırıldığı ve Batılı hümanist söylemlerle yeniden çerçevelendiği bir tabloyu gözler önüne sermektedir.

Çalışma aynı zamanda self oryantalizm olgusunun, yalnızca Batı kaynaklı değil, Doğu'nun kendi içinde de yeniden üretildiğini göstermektedir. Yeni medya platformları, özellikle İran'daki toplumsal hareketlerde, bireylerin hem içerik üreticisi hem de alıcısı olmaları nedeniyle bu süreci hızlandırmaktadır. Daryaei'nin eyleminin sosyal medyada dolaşıma girmesi, Batılı bakış açısının ötesinde yerel bir tartışma alanı yaratma potansiyeline sahip olsa da Batı merkezli medya söylemlerinin ağırlığı, bu potansiyelin görünürlüğünü sınırlandırmaktadır. Böylelikle, Müslüman kadının temsili çoğunlukla Batı'nın kültürel kodlarıyla yeniden kurgulanmakta ve yerel bağlamın özgün dinamikleri arka planda kalmaktadır.

İslamofobi bağlamında ise Daryaei'nin eylemi, Batı medyasında İslam'ın baskıcı ve kadın karşıtı bir din olarak çerçevelenmesine hizmet eden bir unsur haline getirilmiştir. Bu çerçevede başörtüsü, yalnızca dini bir sembol değil, aynı zamanda kadın özgürlüğünün karşısında konumlanan bir araç olarak temsil edilmektedir. Böylelikle, kadınların yaşadığı çok boyutlu sorunlar indirgenerek din eksenli bir açıklamaya hapsedilmekte, feminist ya da sosyo-politik direniş pratikleri göz ardı edilmektedir. Bu durum, İslamofobik söylemin Müslüman kadınları ötekileştiren bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın göstergebilimsel analizi, medyada kullanılan görsellerin düz anlam ve yan anlam düzeyinde farklı katmanlara işaret ettiğini göstermiştir. Görseller, bir yandan bireysel bir direnişi görünür kılarken, diğer yandan Batılı için tanıdık oryantalist kodları yeniden üretmektedir. Bu çifte işlev, medya temsillerinin hem direnişin sembolik gücünü hem de Batının ideolojik söylemlerini aynı anda taşıyabildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma üç temel katkı sunmaktadır. İlk olarak, Aho Daryaei örneği üzerinden Müslüman kadının Batı söylemindeki temsilinin tekdüze ve indirgemeci karakterini açığa çıkarmaktadır. İkinci olarak, self oryantalizmin yeni medya aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ortaya koyarak, Doğu toplumlarının bu sürecin yalnızca pasif bir alıcısı olmadığını, aynı zamanda aktif bir üreticisi olduğunu göstermektedir. Üçüncü olarak ise İslamofobik söylemin kadın bedeni ve başörtüsü üzerinden nasıl meşrulaştırıldığını irdelleyerek, kadınların direnişlerinin ideolojik amaçlarla araçsallaştırıldığına dikkat çekmektedir.

Bundan sonraki çalışmalar için iki önemli öneri öne çıkmaktadır. Birincisi, benzer protestoların yalnızca Batı medyası değil, yerel medya ve sosyal medya ağları üzerinden de

karşılaştırmalı olarak incelenmesi, temsillerin çok katmanlı yapısını daha iyi ortaya koyacaktır. İkincisi, Müslüman kadınların kendi öznel deneyimlerini ve direniş biçimlerini merkeze alan saha araştırmaları, mevcut literatürdeki indirgemeci ve oryantalist bakış açılarını dengelemeye katkı sağlayacaktır.

Son tahlilde, Ahoon Daryaei olayı, yalnızca İran'daki başörtüsü yasalarına karşı bir protesto olarak değil, aynı zamanda küresel ölçekte kadınların temsil, özgürlük ve direniş mücadelesinin Batı söylemiyle nasıl kesiştiğini ve çoğu kez araçsallaştırıldığını gösteren önemli bir örnektir. Bu bağlamda Müslüman kadının temsili, bireysel direnişlerin ötesine geçerek, Batı'nın hegemonik anlatılarında yeniden üretilen bir sembole dönüşmektedir.

Kaynakça

- Abu-Lughod, Lila. *Müslüman Kadının Kurtarılmaya İhtiyacı Var mı?* İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.
- Allen, Chris. *Islamophobia*. Routledge, 2016.
- Aslan, Ahmet. “İslamofobi Çalışmalarında Kuramsal Yaklaşımlar: Türkçe Makaleler Üzerine Bir İnceleme”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 54 (2021), 1-26. <https://izlik.org/JA52ZN22GU>
- Arıkan Sinkaya, Pınar. “İran İslam Cumhuriyeti’nde Kadın Meselesi ve İslamî Feminist Hareket”, *Akademik Ortadoğu* (2010), 43-67.
- Arslan, Şerif - Temel, Mustafa. “Self Oryantalist İslamofobik Söylemin Medyatik Görünümü: Kızılıcak Şerbeti Dizisi Örneği”. *Bilimname dergisi* 50 (2023), 37-60. <https://doi.org/10.28949/bilimname.1297276>
- Bayraklı, Eren - Yerlikaya, Turgay. “Müslüman Toplumlarında İslamofobi: Türkiye Örneği”. *Ombudsman Akademik Dergisi* 7 (2017), 51-70. <https://doi.org/10.32002/ombudsmanakademik.440210>
- BBC, British Broadcasting Corporation. “Iran says woman detained after undressing released without charge”. Erişim 29 Mart 2026. <https://www.bbc.com/news/articles/cwy42vxd99po>
- Bezci, Bünyamin - Çiftçi, Yusuf. “Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite ve/veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme”. *Akademik İncelemeler Dergisi* 7/1 (2012), 139-166.
- Çakı, Caner. “Mitinglerin Propagandadaki Rolü: Nürnberg Mitinglerine Ait Fotoğrafların Göstergebilimsel Analizi”. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 5/1 (2018), 59-79. <https://izlik.org/JA44MF24TR>
- Çakır, Selim. “Egemen Kültür Gölgesinde Kadın: İran İslam Devrimi Sonrasında İran’da Kadın Olmak”, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women’s Studies* 25 (2022), 49-83. <https://doi.org/10.26650/iukad.2022.1115563>
- Çankal, Gülsen. “Sosyal Medyada Turkovac Aşısına İlişkin Self Oryantalist Söylemler”. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2021), 223-235. <https://doi.org/10.47951/mediad.1021243>
- Çebi, Murat Sadullah. “İsviçre’deki Minare Karşıtı Referandum Afişlerinde İslamofobi’nin Söylemsel İnşası”. *Bilgi dergisi* 73 (2015), 99-140.
- Çoruk, Ali Şükrü. “Oryantalizm Üzerine Notlar”. *Sosyal Bilimler Dergisi* 9/2 (2007), 193-204.

Garner, Steve - Selod, Saher. "The Racialization of Muslims: Empirical Studies of Islamophobia". *Critical Sociology* 41/1 (2015).

<https://doi.org/10.1177/0896920514531606>

Ghadimi, Fargol. "ابودیتون رو خواهیم دید..." *Instagram*. 2 Kasım 2024. Erişim 15 Aralık 2024.

<https://www.instagram.com/p/DB4XvRXti0R/?igsh=cXI5aWliZThjY290>

Ghadimi, Fargol. "When women fight, the world changes... Woman life freedom" *Instagram*. 2 Aralık 2024. Erişim 15 Aralık 2024.

<https://www.instagram.com/p/DDDc-dLtytC/?igsh=MXZsZmQ5NXdxZXJlOQ==>

Güç, Ayşe. "İslamcı feminizm: Müslüman kadınların birey olma çabaları", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2008), 649-673.

Güç, Ayşe. "İslamcı Feminist Kim? Kavramların Gölgesinde Bir Kadın Söylemi", *Milel ve Nihal* 16/2 (2019), 393-417.

<https://doi.org/10.17131/milel.668476>

Huffpost. "Iran : Ahou Daryaei, l'étudiante qui s'est dévêtue devant son université, inspire les artistes partout dans le monde" Erişim 29 Mart 2026.

<https://www.huffingtonpost.fr/life/article/ahou-daryaei-l-etudiante-iranienne-qui-s-est-devetue-devant-son-universite-inspire-les-artistes-partout-dans-le-monde-241760.html#:~:text=2024%2010%3A16-Iran%20%3A%20Ahou%20Daryaei%2C%201%27%20C3%A9tudiante%20qui%20s%27est,d%27artistes%20lui%20rendent%20hommage>

Karakoyunlu, Betül - Yardım, Müşerref. "Oryantalizm ve Ötekilik: Doğulu Müslüman Kadın İmgesi". *Tezkiye Dergisi* 81 (2022), 145-157.

Karaman, Esra. "Roland Barthes ve Charles Sanders Peirce'in Göstergebilimsel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması". *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi* 9/2 (2017), 25-36.

<https://doi.org/10.17932/IAU.IAUD.13091352.2017.9/34.25-36>

Kılıç, Burhan vd., "Youtube Gezi Kanallarındaki Videoların Bireylerin Kendi Ülkelerine Dair Algılarına Etkisinin Self Oryantalizm Bağlamında İncelenmesi". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24/3 (2024), 1337-1358.

<https://doi.org/10.18037/ausbd.1460832>

Köse, Meryem - Küçük, Meryem. "Oryantalizm ve "Öteki" Algısı". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 1/1 (2015), 107-127.

<https://izlik.org/JA63UT27TR>

- Leblebicier, Ayşe Nur. “Müslüman Kadının Kurtarılmaya İhtiyacı Var Mı?”. *Tezkiye Dergisi* (2020), 233-239.
- Le Dauphiné Libéré. “Ahou Daryaei, l'étudiante qui défie les mollahs en Iran, inspire les artistes”
Erişim 29 Mart 2026.
<https://www.ledauphine.com/societe/2024/11/04/ahou-daryaei-l-etudiante-qui-defie-les-mollahs-en-iran-inspire-les-artistes>
- Özensel, Ertan. “Farklılıkların Birarada Yaşamasında Bir Sorun Alanı Olarak Ötekinin Ötekileştirilmesi”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 43 (2020), 369-378.
<https://doi.org/10.21497/sefad.756095>
- Polat, Hıdır. “Geleneksel Medyada Temsil Sorunu: Alternatif bir Mecra Olarak Yeni Medya”.
Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi 38 (2018), 45-60.
<https://doi.org/10.17498/kdeniz.383516>
- Rıfat, Mehmet. *Göstergebilimin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları, 2009.
- Said, Edward W. *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*. İstanbul: Metis Yayıncılık, 2013.
- Sheridan, Lorraine P. “Islamophobia Pre- and Post-September 11th, 2001”. *Journal of Interpersonal Violence* 21/3 (2006).
<https://doi.org/10.1177/0886260505282885>
- Tandoğan, Şeyma Merve. “İran'da Kadın Hareketleri: Beyaz Çarşamba Hareketi Örneği”, *İran Çalışmaları Dergisi* 5/2 (2021), 205-234.
<https://doi.org/10.33201/iranian.982222>
- Taşkın, Yasemin. “Oryantalizm, Postkolonyalizm ve Amerikan Barış Gönüllüleri”. *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* Ö13 (2023), 771-789.
<https://doi.org/10.29000/rumelide.1379220>
- Temel, Mustafa. “Türkiye’de Medya ve İslamofobi Araştırmaları”. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2019), 93-121.
<https://izlik.org/JA65XK86TX>
- Yeğenoğlu, Meyda. *Sömürgeci Fantaziler: Oryantalist Söylemde Kültürel ve Cinsel Fark*. İstanbul: Metis Yayınları, 2003.
- Yeşilyurt, Segâh vd., “Dijitalleşen Karikatürlerde Oryantalist Müslüman Kadın İmajı”, *3rd International Anatolian Congress on Scientific Research* (2022), 175-186.
- Yetiş, Yusuf. “Self Oryantalizm: Batı Mukallitliğiyle Yozlaşan Kendilik Meselesi”. *10. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi*. 171-189, İstanbul: İlmî Etüdler Derneği (İLEM), 2022.

Yılmaz, Alper. “İnsan Ticaretinin Kamu Spotu Reklamlarında Sunumu: Roland Barthes’ın Mit Olgusu Üzerinden Göstergebilimsel Analiz”. *Göç Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2020), 8-34.

Yüksel, Mehmet. “İslamofobinin Tarihsel Temellerine Bir Bakış: Oryantalizm ya da Batı ve Öteki”. *Journal of Istanbul University Law Faculty* 72/1 (2014), 189-200.